

„Itt volt a hazájuk, itt is akartak nyugodni”

A II. világháború alatt és után a Kárpát-medencében több százezer civil lakost raktak vagonokba. Legtöbben deportáltak, kitelepítettek voltak. Ennek a Dél-Szlovákiában élő magyarság is részesévé vált. Eduard Beneš, csehszlovák államelnök olyan országot álmodott, amelyik csak a cseheké és szlovákoké, ez „magyarázza” a később történt kitelepítést.

Dédapámék Alsószeccsén éltek. 1945. november 1-jén katonák vették körül a falut, és elhurcolták az embereket. Csupán öt napig élhettem magukkal. Először a szomszéd község iskolájába kerültek, majd másnap gyalog kellett bemenniük Lévára, ahonnan vagonokban utaztak Csehország felé. Katonák őrizték őket, és végre két nap és két éjjeli utazás után megérkeztek Kadno városába. Internálótáborokba vitték őket az örök, ahol úgy bántak velük, mint az állatokkal, csak azért, mert magyarok, hisz más „bűnük” nem volt. A szálláson revizorok várták őket, és még a maradék élelmüket is elvették tőlük. A tábor kórházának folyosóján aludtak, majd másnap Roudnicere kerültek, itt szabályosan megvásárolták őket, így jutottak Vodochodra, ahol mezőgazdasági munkát kellett végezniük. A gazdának, aki megvette őket 400 hold földje volt, amin teljesen ingyen dolgoztak a deportáltak. Csakhamar tovább küldték őket Rodosovicere. A kis család itt is keményen dolgozott, a dédapám a mezőgazdaságban, felesége pedig a konyhán segített, fiuk még túl kicsi volt a munkához. A család egy év után szétszakadt. Már csak a dédapám maradt Csehországban. Ő még dolgozott, de mikor beköszöntött a tél, megbetegedett. Úgy volt, hogy január 10. után hazaengedik, de nem így lett. Várnia kellett február 15-ig, amikor végre sorstársaival hazaengedték őket. Ekkor visszaköltöztek régi házukba, amelynek előző tulajdonosa leégette tetejét. S életük folytatódott a régiben, immár otthon.

A másik jelentős lépés a lakosságcsere illetve kitelepítés. 1946. február 27-én írta alá Magyarország és Csehszlovákia az erre vonatkozó egyezményt. A csehszlovák hatóságok annyi magyart telepítettek át, amennyi magyarországi szlovák jelentkezik az áttelepülésre. Csak hogy nem így lett. A kitelepítettek száma többszöröse volt az áttelepülő szlovákokéhoz képest, s míg a szlovákok szabad akaratukból jelentkeztek, jobb életet várva, addig a magyarokat erőszakkal vitték Magyarországra. 1947-ben kezdődött, de óriási volt a különbség: a felvidékiek közül a módosabb gazdák mentek és nagy vagyont hagytak itt, a szlovákok pedig alig hagytak maguk után valamit!

A deportálás és kitelepítés elkerülésére volt egy „megoldás”: a reszlovakizáció. Úgy gondolták a csehszlovákok, hogy lehetőséget adnak az „előző időszakban elmagyarosodott szlovákok” számára, s aki „visszaszlovákosodott” az állampolgárságot szerzett, szabad életet. Ez a lehetőség 1948-tól 1954-ig volt érvényben, ami alatt a magyarság száma százazrekkkel csökkent.

A kitelepítés sem kerülte ki a családot. Nagysallóból összesen 1116 embert telepítettek ki, nagy részüket Tolna megyébe, főleg Bátaszékre. A nagymamám édesanyja nagysallai, édesapja pedig nagypeszeki származású volt. Ő itt Sallóban a nagyszülei házában született, ahogy öccse is. Rövid ideig Peszéken éltek, de mivel mindketten ragaszkodtak saját szüleikhez, apuka Peszéken, míg anyuka Nagysallóban töltötte a gyerekeivel ideje nagy részét. A Garamon túl nagyobb volt a veszély, ott az orosz katonák szállták meg a területet, ezen a vidéken a németek voltak. Mikor vége lett a háborúnak és az apuka meglátogatta családját, kislánya csak azt tudta megmutatni neki, hogyan bújít az ágy alá, mikor a katonák lövöldöztek. Ez nem saját emlék, csupán a szülei mesélték neki, mit is csinált kiskorában a háború alatt. Az itt töltött éveiből annyi emléke van, hogy sok vásár volt Nagysallóban, évente hat, ahol állatokat árultak. Mikor jöttek a magyarországi áttelepültek, a faluban járva kiválasztották a szebb házakat, ahol szerintük a gazdagabbak laktak. Majd a kinézett házakból telepítették ki az embereket, hogy ők beköltözhessenek oda. Erre a listára kerültek a nagymamámék is.

Aztán fehér lapot kapott a két dédszülő (akkor több, mint 70 évesek), két nagyszülő (50 év körüliek), az anyukája, a nagymamám és az öccse. Először ládákat szögeltek, hogy tudjanak mibe pakolni, majd marhavagonokba vitték őket. Összesen 17 vasúti vagonot töltöttek meg a dolgaik, mindent vittek, bútorokat, ruhákat, állatokat, hintót, ekét... 1947. május 24-én indultak el, az út több napos volt, nem tudták, hova viszik őket, csak mikor odaértek akkor látták, milyen távol sodródtak a hazától.

Bátaszéken a községháza mellett kaptak házat. Ott jártak óvodába és iskolába is. Volt külön leány- és fiúiskola. Egy alkalommal a nagymamám meglátta az osztálykönyvben a neve előtt a „k” betűt, ami annyit jelentett, hogy ő kulákcsaládból származik. Ez abban az időben nem szolgált az előnyére, nehezebb volt a kulákgyerek sorsa, még a továbbtanulás szempontjából is. De ennek ellenére kellemes emlékei vannak Bátaszékről, jó volt gyerekként ott lenni. Sok barátjuk volt, akik általában az ő udvarukban játszottak. A nagy tér és az udvar hátsó részében lévő 50 m hosszú kukoricaszárító is tökéletes hely volt erre.

A kitelepítésük után egy évvel az édesanyjuk hazament, mert úgy volt, a férjét is utánnatelepítik és segítenie kellett neki itthon, de változott a terv. Mivel a kitelepítő bizottság elnöke ott lakott náluk, Peszeken, visszavonta a kitelepítést, hisz akkor nem tudott volna hol lakni, ha ők elmennek. Így az anyuka Peszeken maradt. Évente egy-két alkalommal elmentek Bátaszékre pár napra meglátogatni a gyerekeiket, a családot. Ipolypásztónál szöktek át, majd onnan vonattal tovább. Csomagokat küldtek, ezzel is segítettek a nevelésben. Bár, a nagyszülők igyekeztek mindent megadni nekik, legjobb tudásuk szerint nevelték unokáikat. Természetesen Bátaszéken sem hagyták abba a munkát a mezőgazdaságban, de így néha kirándultak a Balatonra.

Egy 1952-ben megjelent törvény szerint a családokat nem lehetett szétszakítani. Behívták a két gyereket a község házára, és megkérdezték, haza akarnak-e menni? Ekkor a nagymamám 10, öccse 8 éves volt, felnőtt nélkül kellett dönteniük. Mentek volna egyedül a nagy világba? Nem! Azt mondták a nagyszülők nélkül sehova. Aztán váratlanul 1954-ben kaptak engedélyt arra, hogy hazamehessenek a nagyszülőkkel és a dédmamával (a dédapa időközben meghalt). A házat a nagyapa felajánlotta az előző sváb tulajdonosának, hogy költözzön vissza. Soha nem hadakoztak egymással előtte sem. Visszafelé a 17 helyett már csak 8 vagon telt meg személyes dolgaikkal.

Itthon folytatták az iskolát: a mamám 12 évesen, hatodikosan Zselízen, az öccse 10 évesen látogatta a 4. osztályt, még Peszeken. Nagysalló nem fogadta vissza őket, így Nagypeszeken telepedtek le véglegesen. Itt nehezebb volt a gyerekek élete, sokára tudtak beilleszkedni. Volt egy nagy hiányosságuk, amit Magyarországon nem tudtak megtanulni, ez pedig a szlovák nyelv. Mély nyomot hagytak a nagymamám életében a Bátaszéken eltöltött évek, hisz ott töltötte egész gyerekkorát, ott nőtt föl. A szülők hiányát megszokta, már négyéves kora óta nem volt velük. Az idő alatt évente csak egy-két alkalommal találkoztak, akkor is csak 3-4 napra. Ott nem bántották őket, magyarok voltak, akárcsak a többiek. A nagyszülők voltak azok, akik mindig vágytak haza, hiszen egy dolog itt maradt, amit sehogy sem tudtak volna elvinni, ez pedig a nekik oly sokat jelentő föld. Itt volt a hazájuk, itt is akartak nyugodni.

Igen, a XX. század viharos volt minden akkor élő ember számára. Sokan sokat szenvedtek meg nem érdemelten. Mi azon igyekezzünk, hogy ne fájuljanak idáig a dolgok, és ezzel is védjük meg jelenünket, jövőnket.

Felkészítő tanár: Kiss Beáta

Kúcs Ildikó

„A gyermekek bábészkodva tanulták a táncokat”

A néptánc jól megőrződött népi hagyomány a Maros és Küküllő menti területeken. A tánc központi helyet foglalt el a magyarbecsei és lapádi emberek életében is. Évszaktól függetlenül minden vasárnap volt tánc a két faluban. Az ünnepeket és az élet fordulóit is táncal ünnepezték. A minden vasárnap ismétlődő tánc mellett az ünnepnapok alkalmával „kis tánc” volt. A kis táncra és a vasárnapi táncokra egy-egy évről szegődött meg a zenészeket: „megszegődtek a muzsikást egész évre... mentünk minden vasárnap s adtuk a pinzt. Tánc után fizettek a kezesek. Újévben megfogadták másik újévig, s azután újból, ... szerződést köttek, papírt csináltak”. A kezesek a táncrendező bizottság tagjai voltak. Az ő feladatuk volt, hogy engedélyt szerezzenek, zenészeket fogadjanak és tánchelyet béreljenek. Télen házat béreltek a táncra, nyáron pedig a csűrben táncoltak. A tánchelyet általában öreg, özvegy férfitől vagy asszonytól béreltek: Máté nanótól, Lajos bácsitól vagy Vas Birinétől. Még mai napig is virágzó táncok a: *gyorspontozó(sűrű), lassú pontozó, leánykörtánc, öreges, csárdás*. A táncok „a templom előtt kezdődtek, pláne húsvéti napokban megkezdtek reggel, meg biza, alyan 9 órától, miko' a harangok megkondultak, akko' a muzsikaszó leállt... templom után hazamentünk, ebédeltünk, s estéli harangozásig mentünk táncolni. Ekkor megint leállt a muzsikaszó, s megint minden fiatalnak templomba kellett menni. Télen-nyáron minden vasárnap volt tánc, csak nyáron, miko' estére jött haza a csorda a legelőről, miko' a nap lecebbent akko' vége volt a mulatságnak. Télen késő estig is tartottak a táncok. Megtörtént az is, hogy a pap istentisztelet előtt megjelent a táncnál és a fiatalokat, botal a templomba kényszerítette.” Ünnepek alkalmával, az ünnep első napján, második napján és harmadik napján is volt tánc: „*Karácsonykor volt három napig, Újévkor is, azután Húsvétig minden vasárnap, s azután Húsvétba', Pünkösdsbe' megint három napig. Az újévi tánc ebéd után kezdődött. Harangoztak, mentünk a templomba, aztán vissza a táncba, haza vacsorára, s újból vissza. Húsvétba a táncba mindenki ment, asszonyok, gyermekek, kicsik*